

DAROMAD VA XARAJATLAR AUDITINING XUSUSIYATLARI**Turayeva Gulizahro**

Gulisaton davlat universiteti dotsenti

Malikova Sevinch**Qodirov Muhammad**

Guliston davlat universiteti talabalari

Annotatsiya: Ushbu tezisdan aynan daromad va xarajatlarning korxonaning moliyaviy natijalarini shakllantiruvchi asosiy omillar bo'lib, ular orqali foyda yoki zarar aniqlanadi. Shu nuqtai nazardan, daromad va xarajatlarning auditining roli ortib bormoqda. Audit orqali moliyaviy hisobotlarda aks ettirilgan ma'lumotlarning haqqoniyligi, qonunchilik talablariga muvofiqligi hamda xatolik va kamchiliklarning mavjud yoki yo'qligi aniqlanadi.

Kalit so'zlar: milliy buxgalteriya hisobi, global integratsiya, ijara haqi, foizlar, litsenziya to'lovlari, dividendlar

Аннотация: В данной работе доходы и расходы рассматриваются как основные факторы, определяющие финансовые результаты предприятия, посредством которых устанавливается прибыль или убыток. В связи с этим возрастает роль аудита доходов и расходов. В ходе аудита определяется достоверность информации, отраженной в финансовой отчетности, соответствие законодательным требованиям, а также наличие или отсутствие ошибок и недостатков.

Ключевые слова: национальный учет, глобальная интеграция, арендная плата, проценты, лицензионные сборы

Annotation: In this thesis, it is income and expenses that are the main factors shaping the financial results of the enterprise, through which profit or loss is determined. In this regard, the role of income and expense

audit is increasing. Through the audit, the veracity of the information reflected in the financial statements, compliance with legislative requirements, and the presence or absence of errors and shortcomings are determined.

Keywords: *national accounting, global integration, rent, interest, license fees, dividends, investment activities, financial activities.*

KIRISH

Daromad va xarajatlarning auditining nazariy hamda amaliy jihatlarini iqtisodiy fanlar doirasida keng o'rganilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu masala bo'yicha xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ularda auditning mohiyati, uning tashkil etilishi hamda moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta'minlashdagi o'rni atroflicha yoritilgan. Xususan, xorijiy olimlardan Arens A.A, Elder R.J, Beasley M.S. kabi tadqiqotchilar audit nazariyasi va amaliyotini chuqur o'rgangan bo'lib, ular o'z ilmiy ishlarida daromad va xarajatlarni tekshirishning metodologik asoslari, audit dalillarini yig'ish usullari hamda moliyaviy hisobotlarda xatoliklarni aniqlash mexanizmlarini keng yoritib berganlar. Shuningdek, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari doirasida daromadlarni tan olish va xarajatlarni hisobga olish masalalari ham ularning tadqiqotlarida muhim o'rin egallaydi. O'zbekistonlik olimlardan R. Dusmuratov, B. Xasanov, Sh. Shodmonov kabi iqtisodchi mutaxassislar tomonidan ham ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlar olib borilgan. Ularning tadqiqotlarida milliy buxgalteriya hisobi tizimida daromad va xarajatlarni aks ettirish, audit jarayonini tashkil etish hamda uni xalqaro standartlarga moslashtirish masalalari yoritilgan. Shu bilan birga, olib borilgan tadqiqotlarga qaramasdan, hozirgi kunda daromad va xarajatlarning auditini zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda, xususan raqamli

iqtisodiyot va global integratsiya jarayonlari ta'sirida yanada takomillashtirish zarurati mavjud. Amaliyotda uchrayotgan muammolar, jumladan daromadlarni noto'g'ri tan olish, xarajatlarni asossiz ko'rsatish hamda ichki nazorat tizimining yetarli darajada samarali emasligi ushbu mavzuni yanada chuqurroq o'rganishni talab etadi. Yuqoridagilardan kelib chiqib, daromad va xarajatlar auditining nazariy va amaliy jihatlarini yetarlicha o'rganilgan bo'lsa-da, zamonaviy sharoitda uning ayrim jihatlarini qo'shimcha tadqiqotlarni talab qiladi.

Bugungi kunda xalqaro integratsiyalashuvning kengayishi dunyo mamlakatlarida Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlarini (MHXS) tan olish va joriy qilishga bo'lgan harakatlarining jadal sur'atlar bilan rivojlanishiga olib kelmoqda. 2018 yil 1 yanvardan amalga kiritilgan 15-son MHXS "Shartnomalar bo'yicha tushumlar" standarti tushumlarni tan olish, baholash va hisobotlarda aks ettirishning yangi tartibini joriy etishni ko'zda tutadi. Mamlakatimizda daromadlar va foyda hisobini MHXS'larga muvofiqlashtirish borasida muayyan natijalarga erishildi. Jumladan, 2-son BHMS "Asosiy faoliyatdan olingan daromadlar" standarti hamda "Xarajatlar tarkibi hamda moliyaviy natijalarni aniqlash tartibi" to'g'risidagi Nizomlarga muvofiq daromadlarni hamda moliyaviy natijalarni xalqaro mezonlarga muvofiq keladigan tartibi ishlab chiqildi¹, 2021 yildan e'tiboran aktsiyadorlik jamiyatlari, banklar, sug'urta tashkilotlari, davlat ulushi bo'lgan korxonalar va ixtiyoriylik asosida boshqa korxonalarga MHXSlar asosida moliyaviy hisobot tuzish, ularni xalqaro auditdan o'tkazish va nashr ettirish tartiblari amaliyotga joriy etildi.

XULOSA

¹ 2-son BHMS "Asosiy faoliyatdan olingan daromadlar" standarti

Umuman olganda, MHXSni keng joriy etish daromadlar va foydani tan olish, baholash hamda hisobotda aks ettirish usullarini xalqaro talablarga moslashtirish, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va taqqoslanuvchanligini oshirish, shuningdek, hisobotlarni transformatsiya va konsolidatsiya qilish jarayonlarini takomillashtirishga xizmat qiladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining "Soliq to'g'risida"gi Qonuni.
3. Hakimov Z., Tursunov B. "Buxgalteriya hisobi va moliyaviy tahlil asoslari". – T.: Moliya, 2019.
4. Abdullayev I. "Strategik xarajatlar boshqaruvi va tannarxni hisoblashning zamonaviy usullari". "Moliyaviy hisob va audit" ilmiy jurnali, 2021-yil, 4-son.
5. Qodirova S. "O'zbekiston korxonalarida daromadlarni diversifikatsiya qilish va xarajatlarni optimallashtirish yo'llari". "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy jurnali, 2022-yil, 3-son.
6. Nurumbetova, S. A. (2021). Ishni sudga qadar yuritish bosqichida ekspertiza xulosalarini baholash. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 1110-1115.
7. Allarovna, N. S. Criminal-legal Description of Crimes Related to Extremism. *World Bulletin of Management and Law*, 30, 5-7.
8. Muratova, M. O. R., & Dekhkambaeva, Z. (2022). Maktabgacha Ta'lim Muassasasida Bolalarning Hayot Faoliyati Xavfsizligi. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 13, 111-113.

9. Najmutdinova, D. K., Kamilova, I. A., & Umarov, A. R. (2023). Pelvic Organ Prolapse, Methods of Surgical Correction of Pelvic Organ Prolapse, Literature Review. Central Asian Journal of Medical and Natural Science, 4(1), 16-19.
10. Kamilova, I. A., Pakhomova, J. E., & Nadjmutdinova, D. K. (2020). Analysis of the role of 1G/2G polymorphism in the MMP1 gene in the development and clinical course of cervical intraepithelial neoplasia. European Journal of Molecular and Clinical Medicine, 7(2), 850-859.
11. Nazhmutdinova, D., Kamilova, I., & Shukurova, U. (2022). The role of molecular genetic markers in the clinical course of cervical intraepithelial neoplasia. J. Educ. Sci. Med, (2), 17-19.
12. Kamilova, I. A. (2020). Individual prediction of the development of cervical intraepithelial neoplasia in women to medical and social risk factors. Toshkent tibbiyot akademiyasi axborotnomasi,(1), 112-115.
13. Abdurasulovna, K. I., & Oybekovna, K. S. (2025). Predicting preeclampsia in early pregnancy. France-scientific review of the problems and prospects of modern science and education, 1(4), 23-26.
14. DK Najmutdinova, D. X. (2024). Exploring the Correlation between Luteinizing Hormone and Prolactin Levels in Women with COVID-19-induced Menstrual Abnormalities.
15. Kamariddinovna, N. (2022). Evaluation of Clinical Effectiveness Of Pathogenetically Oriented Therapy For Cervical Intraepithelial Neoplasia. Journal of Pharmaceutical Negative Results,[Internet], 2665-2668.